

IŠVADOS

1. Nors regioninės etnokultūros tyrimų yra daug, labai skiriasi etnokultūrinių regionų tyrimo aspektai ir iširtumas. Tyrimų gausos netolygumas apsunkina regioninių bruožų palyginimo galimybę ir kartu įrodo, kad kompleksinė etnokultūrinio regiono samprata dar nėra vyraujanti. Jai plėtoti reikalingi tarpdiscipliniai tyrimai ir kompleksinių etnokultūrinių regionų metodikos taikymas.

2. Lietuvos etnokultūrinis regionavimas remiasi istoriškumo, kompleksiško ir reprezentatyvumo principais ir segregacijos, persidengimo, istorinio suderinamumo, istorinės reikšmės, regiono funkcionavimo ir kompozicinio vieningumo kriterijais. Jų derinimas leidžia nustatyti šiuo metu egzistuojančią ir kartu istoriškai pagrįstą Lietuvos etnokultūrinių regionų teritorinę sąrangą.

3. Keičiantis Lietuvos funkcinių (administracinių, religinių) vienetų tinklui, istoriniai teritorinės organizacijos regioniniai dariniai gali būti atsekami per subregioninio lygmens funkcinių vienetų ribų perėmimą. Lietuvos teritorinės organizacijos struktūrą sudaro 5 teritorinės organizacijos regionai:

- Klaipėdos krašto regionas su Klaipėdos ir Pagėgių subregionais;
- Žemaičių regionas su Telšių, Raseinių ir Šiaulių subregionais bei lokaliais Mažeikių, Kretingos ir Tauragės centrais;
- Užnemunės regionas su Marijampolės, Šakių ir Lazdijų (Užnemunės dzūkų) subregionais;
- Dzūkijos regionas su Alytaus ir Merkinės-Varėnos subregionais;

- Aukštaitijos (valstybės branduolio) regionas su Vilniaus, Kauno, Kaišiadorių, Utenos ir Panevėžio subregionais bei lokaliais Ukmergės, Zarasų, Rokiškio ir Biržų centrais.

4. Etnografinių regionų ribų palyginimas su dialektologinių, etnoarchitektūrinių ir etnomuzikinių bruožų paplitimu rodo, kad regionų etnokultūrinio savitumo raiška skirtingose dvasinės ir materialinės etnokultūros formose skiriasi, todėl etnokultūrinių regionų ribų vedimas priklauso nuo pasirinkto tyrimo aspekto. Lietuvos formaliųjų regionų struktūrą sudaro 6 branduoliai:

- žemaičių etnografinis branduolys, išsiskiriantis dialektologiniu, etnoarchitektūriniu ir etnomuzikiniu požiūriais;
- aukštaičių etnografinis branduolys, išsiskiriantis etnomuzikiniu, dialektologiniu požiūriais, etnoarchitektūriniu požiūriu artimas Vilnijos ir dzūkų branduoliams;
- dzūkų etnografinis branduolys, išsiskiriantis etnomuzikiniu, dialektologiniu požiūriais;
- Vilnijos etnografinis branduolys, išsiskiriantis etnoarchitektūriniu, etnomuzikiniu požiūriais;
- suvalkiečių etnografinis branduolys, išsiskiriantis etnoarchitektūriniu, dialektologiniu požiūriais, etnomuzikiniu požiūriu artimas dzūkų etnografiniam branduoliui;
- Mažosios Lietuvos etnografinis branduolys, išsiskiriantis etnoarchitektūriniu, etnomuzikiniu požiūriais, dialektologiniu požiūriu priklausantis žemaičių ir aukštaičių dialektams.

5. Regioninės savimonės buvimas atskleidžia etnokultūrinių regionų gyvybingumą, tačiau greta etnografinės savimonės, sietinos su etnografiniais regionais, silpniau ar stipriau reiškiasi etnokultūrinė savimonė, sietina su istoriniais etnokultūriniais dariniais: Aukštaičių regiono šiaurryčiuose – sėliška, beveik visoje Dzūkijoje – dainaviška, etnografinėje Suvalkijoje – sūduviška, o Žemaitijoje – kuršiška. Šiaurvakarinėje Aukštaitijos dalyje gyventojai save sieja su istorinės Žiemgalos regionu. Dėl žiemgališkos savimonės etnografinės Aukštaitijos vakarinėje dalyje išsiskiria savarankiškas Žiemgalos savimonės regionas. Lietuvos savimonės regionų struktūrą sudaro Žemaitijos, Žiemgalos, Dzūkijos, Sūduvos, Aukštaitijos, Mažosios Lietuvos regioninės savimonės branduoliai.

6. Teritorinės organizacijos, etnografinių branduolių ir regioninės savimonės raiška leidžia suformuoti horizontalią ir vertikalą etnokultūrinių regionų struktūrą. Lietuvos etnokultūrinių regionų teritorinę sąrangą sudaro:

1. *Rytų etnokultūrinė sritis* su Aukštaitijos, Dzūkijos etnokultūriniais regionais:

1.1. *Aukštaitijos etnokultūrinio regiono* pagrindą sudaro etnografinis Aukštaitijos regionas, kurio teritorinės organizacijos raida lėmė regiono nevienalytiškumą ir savimonės susiskaidymą (gyventojų tapatinimasi su gyvenama vietoje, miestu ar Aukštaitijos regiono dalimi). Šiuo metu tai atsispindi dvidalėje Aukštaitijos etnokultūrinio branduolio struktūroje: Rytų Aukštaitija su centru Utenoje ir Vakarų Aukštaitija su centru Panevėžyje. Vilniaus įtakoje susiformavo atskiras Rytų Lietuvos (Vilnios) subregioninis darinys. Svarbiausias regiono centras yra Utena, subregioninio lygmens centru laikytinas Panevėžys, lokaliniai centrai – Ukmergė, Biržai, Rokiškis, Kupiškis, Švenčionys, Zarasai. Subregioniniu centru reikėtų laikyti ir Vilnių, tačiau dėl miesto valstybinės reikšmės ir etnokultūrinio margumo Vilniaus miestas išskiriamas kaip tarpregioninis centras.

1.2. *Dzūkijos etnokultūriniam regionui* didelės įtakos turėjo funkcinų vienetų ribų perimamumas, savitas tarminis kalbėjimas, davęs pavadinimą ir visam regionui. Funkcinio ir

etnokultūrinio branduolio sutapimas šiuo metu reiškiasi tvirta regionine savimone ir gana aiškiu etnografinės bei etnokultūrinės savimonės persidengimu. Svarbiausias regioninis centras yra Alytus, subregioniniai centrai – Merkinė, Varėna, Lazdijai, lokaliniai centrai – Druskininkai, Daugai.

2. *Vakarų etnokultūrinė sritis* su Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos etnokultūriniais regionais:

2.1. *Žemaitijos etnokultūrinio regiono* savi-tumui didžiausią įtaką padarė ilgalaikė funkcinė administracinė autonomija ir regiono etnokultūrinis išskirtinumas, tai šiuo metu ryškėja tvirtoje regioninėje savimoneje. Žemaičių branduolio vakarinėje dalyje išskirtina kuršiško subregiono branduolio dalis. Branduolio įtakos zonoje išskirtini Šiaulių, Raseinių, Paprūsės (Tauragės) subregioniniai dariniai. Svarbiausias regioninis centras yra Telšiai, subregioniniai centrai – Šiauliai, Raseiniai, Tauragė, lokaliniai centrai – Kretinga, Plungė, Mažeikiai.

2.2. Mažosios Lietuvos etnokultūrinis regionas suformuotas ilgalaikės valstybinės sienos, tai lėmė regiono funkcinį, kultūrinį ir tapatybės išskirtinumą. Dabartinėje Lietuvos valstybės sudėtyje yra tik šiaurinis buvusios Mažosios Lietuvos regiono pakraštys, galbūt todėl šiuo metu jo etnokultūrinis tapatumas yra žymiai silpnesnis. Regione išskirtinas Klaipėdos ir Šilutės branduolys. Svarbiausias centras – Klaipėda, lokaliniai centrai – Šilutė ir Pagėgiai.

3. *Pereinamoji zona* su Žiemgalos ir Sūduvos regionais:

3.1. Sūduvos etnokultūriniam regionui didelės įtakos turėjo teritorinės organizacijos raida. Regiono etnografiniu ir teritorinės organizacijos pagrindu išryškėja regiono branduolys. Sūduvos regiono branduolyje yra zanavykiško subregiono branduolio dalis. Svarbiausias regioninis centras – Marijampolė, subregioninis centras – Šakiai, lokaliniai centrai – Kazlų Rūda, Vilkaviškis.

3.2. Žiemgalos etnokultūriniam regionui didžiausią įtaką turi regioninės tapatybės raiška. Palaikomi šiaurinių kaimynų, šiaurės Lietuvos gyventojai puoselėja žiemgališką tapatybę, regionas turi išskirtinių dialektologinių

ir etnoarchitektūrinių bruožų. Svarbiausias regioninis centras yra Joniškis, subregioniniai centrai – Pakruojis, Žagarė, lokalinis centras – Linkuva.

7. Atliktas Lietuvos etnokultūrinis regionavimas parodo šiuo metu egzistuojančią etnokultūrinių regionų teritorinę sąrangą, tačiau

regionavimo metodikos pritaikymas galimas ir tolesniuose etnokultūrinio regionavimo tyrimo etapuose: pildant galimus regioninės etnokultūros tyrimo aspektus, atnaujinant etnokultūrinių tyrimų duomenis, detalizuojant regionų struktūrinę dalis ir išskirtą etnokultūrinių regionų teritorinę sąrangą taikant šalies valdymo ir kraštotvarkos srityse.